

V. BÖLÜM

Sonuç ve Değerlendirme

İ.Ö. 750-550 yılları arasındaki kolonizasyon döneminin, birçok siyasi ve ekonomik nedenleri bulunmaktadır. Hellenlerin uzak ülkelere göçme nedenlerini Platon, Hellen ülkesinin darlığında, orada sık sık patlak veren parti kavgalarında ve ayaklanmalarda bulur. İktidardan düşen bir partinin üyeleri, serüven peşinden koşan birtakım insanlarla birlikte, kendilerine daha elverişli hayat koşulları sağlamak üzere uzak ülkelere gitmişlerdir. Girit, Batı Anadolu kıyıları, Ege Adaları Hellenler'in egemenliğinde olduğundan, kolonileri daha uzak ülkelerde kurma zorunluluğu ortaya çıkmış; Yunanistan'da pek az toprağa sahip bulunan, buna karşılık gemicilikte ilerlemiş olan şehir devletleri ilk önce koloni kurmaya başlamışlardır. *Korinth*; Güney İtalya'da Sirakuzai, Sicilya'da Korkira, Akrai, Kasmennai, Marmara'da Kamarina, Potideia, *Miletos*; Çanakkale Boğazı'nda Abydos, Sestos'un karşısında Kyzikos, Gemlik körfezindeki Kios, Amysos (Sinop), Kerasos (Giresun), Sesamos (Amasra), Kytoros (Cide), Abonou Teiklos (İnebolu), Kotyora (Ordu), Herakleia Pontika (Karadeniz Ereğlisi)dir⁵¹. *Kolophonlular* Gemlik körfezindeki Mirlea (Mudanya), Lampsakos (Lapseki-Çanakkale Boğazında), *Phokaia* Korsika'da Alain, Pastum yanındaki Velia, Marsilya ve İspanya'nın doğu kıyılarında koloni kurmuşlardır. *Khalkisliler*, Campania bölgesinde Kyme (Cumae), Sicilyada Naksos, Katania ve Ortygia'yı, Sicilya'nın kuzeyinde Messana adını alan Zankle, Milai ve Khimera'yı, İtalya'ya Messina Boğazında ve Zankle'nin karşısında Region'u kurarlar⁵². *Megaralılar*, doğuda Megara Hybleia ve güneyde Selinus'u kurmuşlardı. *Rhodoslular*, güneyde Gela ve Akragas'ı, diğer *İon kolonileri*, Apollonia, Mesembria, Tomoi (Köstence), İstros, Dinyestr ağzında Tiras, Bug ağzında Olbia, Kırım yarımadası'nda Teodosia, Kimmeria Boğazı'nda Pantikapaion (Kerç), Phanagoreia, Azak Denizi'nde Don ağzında Tanais, Karadeniz'in doğu kıyılarında ise Dioskurias'ı kurarlar⁵³. *Kyme* Side (Antalya), *Argos* Aspendos (Belkıs) ve Perge(Aksu), Kilikia'da Nagydos

⁵¹ E.Eser, 2006,30, 2 189.

⁵² N.Özkan, 2002,13.

⁵³ R.M.Cook,1992,68.

(Bozyazı) ve Kelenderis (Gilindere), Kuzey Suriye'de Al-Mina(Süveydiye)'dir⁵⁴.

Hellenler İ.Ö. 8. ve 7. yüzyıllarda da Geç Hitit kültür merkezleri aracılığı ile Mezopotamya ülkelerinden din, mitoloji, mimarlık, heykel ve resim sanatları konularında büyük ölçüde esinlenmişlerdir. İ.Ö. 8. ve 7.yüzyıllardaki Hellen kültürü ve sanatı, yüzde yetmiş oranında Fenike ve Hititler'den etkilenmiştir. İ.Ö.8. ve 7.yüzyıllardaki Hellenler'in saç biçimi, başlığı, giysisi, kemerleri, takıları, savaşçıların miğferleri, savaş arabaları, at takımları, Fenike, Asur, Hitit, Urartu ve Phryg tasvirlerinde gördüğümüz gibidir. Hellenlerin aslan, at, kartal betimlemeleri, sphenks, siren, gryphon, demon gibi karışık yaratıklarının, Hitit, Urartu, Mısır ve Suriye kökenli oldukları görülmektedir.

Hellenlerin doğuya ilerlerken, Fenikeliler Batı'ya genişlemişlerdir. Bu kültürlerin siyasal gelişimleri sosyal ve kültürel alanlarda da değişimleri beraberinde getirmiştir. Doğu ve Batı stilleri birbirine karıştı. Plastik sanatta Tunç Çağlarından sonra ilk figürlü heykeller dönemi başlamış, sadece kemik, fildişi veya ahşaptan küçük tapınma idolleri değil, güçlü bronz heykelcikler de yapılmıştır. Olympia'daki tanrıların ağır tunç sehparalarının süslemeleri, ağır maden ile çarpıcı bir karışıklık içinde hızlı ve canlı görünür, ancak aynı zamanda tuncun derinliğinin güçlü duygusunu ve ağır kıvrımlarında ve uzun çizgilerinde göstermişlerdir. Örneğin bir atın ayrılabilen gövdesi zengin biçimde ve tam olarak dökülmüştür⁵⁵. En eski Olympialı savaşçı figürleri doğulu etkisi gösterir ve tapınakta doğruca doğudan gelmiş birçok bronz eşya bulunmuştur⁵⁶. Aslında Yunanistan'ın tazelenmiş ve canlanan sanatları Doğululaşmaya başlamıştır. Daha sonraları, Doğu Akdeniz taş oymacılığının etkisi, kamu yapıları için ince mermer süslemelerin yavaş yavaş benimsenmesi ve Doğulu betimlemelerinin, matematik aracılığıyla, Mısır insan heykellerine uyarlandığı görülmektedir. Ama yeni biçimler dağarcığı, daha o zamandan çoğunlukla doğuluydu. İşte bu doğu etkili dönem Oryantalizan Dönem olarak adlandırılır.

Yunanistan'daki görsel sanatlarda Oryantalizan etkiler, İ.Ö.750'den 650'ye kadar olan bronzun göze çarpan uyarlanma dönemi ve İ.Ö.650'den 550'ye ağır mermerden kore ve kuroslar döneminde de etkisini sürdürmeye devam edecektir.

⁵⁴ R.G.Gürtekin,1992,93.

⁵⁵ P.Levi, N. Erdilek, *İletişim Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi III, Eski Yunan*, İstanbul,1987,62-69.

⁵⁶ P.Levi, 1987, 62.

Oryantalizan Dönem çok kapsamlı bir dönem olduğu için, Bu dönemin çok önemli iki merkezi olan Attika ve Korinth üzerinde yoğunlaşarak, bu iki merkez ile sınırlandırılıp, araştırılmıştır. Araştırmamıza konu olan Attika ve Korinth seramikleri üzerindeki geometrik ve bitkisel bezemelerin gelişimi inceledik.

Seramik ticaretiyle bu dönemde çok önemli iki merkez Korinth ve Attika başta olmak üzere bir çok merkezde atölye grupları sayısız kap üretmiş, sanatçı gruplar Doğu etkili süsleme sistemi ile onları süslemiştir. Denizci kavimlerle üretimler birçok bölgeye dağılmıştır. Aryballos, alabaston, pyksis, kotyle, krater gibi kapların yoğun üretildiği Korinth ve Attika’da oryantalizan stil benimsenmiş ve kaplar üzerinde bitkilerin yoğun kullanıldığı doldurma bezekleri ve geometrik bezemeler doğunun hayvansal stilin benimsendiği kaplarda ayırıcı olarak kullanılmıştır. Korinth seramik üretiminde lider merkez olmuştur. Attika da dahil olmak üzere birçok merkez Korinth taklidi eserler üretmeye başlamıştır. Attika, Korinth ve Ada Stilini harmanlayarak çıkardığı bezeme sisteminde benzer stiller üretmiştir. Attika bitkisel bezeme sisteminde kökeni doğudan gelen hayat ağacı bezemesi, nilüfer tomurcuklarının işlenişi Rhodos, Myken adaları ile yakın benzerlikler içindedir. Bu bakımdan Korinth ile ayrılır. Korinth ise zaten başlı başına boyamanın yapıldığı bezemenin merkezidir. Chigi Atölyesi, Cumaie Grubu gibi önemli atölyelerin merkezidir. Ana figürlerin yanında görsel bezeme ziyafeti ile vazolar bu önemde zenginleşir. İ.Ö.750-600 Dönemlerini kapsayan Protoattik ve Protokorinth Dönemleri Transisyonel Dönemle birlikte Arkaik Döneme bezemede zenginlik bırakacak en güzel dönemdir.

Protoattik Dönem ve Protokorinth Dönemin erken evrelerinde basit geometrik bezemeler; dikey çizgiler, kareler, eşkenar dörtgenler, spiraller, çarpılar, gamalı haç motifi, dil sıraları, paralel çizgiler seyrek olarak kapların geniş yüzeyine yayılmıştır. Attika’da Erken Protoattik Dönemde (İ.Ö. 720/10–680/75) geometrik bezemeleri bezeyen ressamlar; Analathos Ressamı, “N” Ressamı, Passas Ressamı, Mesogeia Ressamı, Würzburg Ressamı’dır⁵⁷. Bu dönemde farklı bir bezeme olarak içleri noktasal

⁵⁷ İbid, 1934-5, 165-219.

bezelerle oluşturulmuş kaktüsleri kazandıran Analathos Ressamı'dır⁵⁸.

Korinth'de Erken Protokorinth Dönemde (İ.Ö. 750/720-700) geometrik bezemeleri bezeyen ressamlar; 1.Outline Grubu, 2.Outline Grubu, Evelyn Ressamı, Bird-Protome Ressamı, Hopping-Birds Ressamı'dır⁵⁹.

Protoattik Dönem ve Protokorinth Dönemin orta evrelerinde zenginleştirilmiş geometrik bezemeler; dikey çizgiler, kareler, eşkenar dörtgenler, spiraller, çarpılar, gamalı haç motifi, dil sıraları, paralel çizgiler yoğun olarak kapların geniş yüzeyinde figürlü bezemeleri ayırıcı panel motifleri olarak bezenmişlerdir. Bu dönemde Erken Oryantalizan Dönemden farklı olarak bitkisel bezemeler yoğunlaşmıştır. Palmetler, lotuslar geç dönemlere oranla sivri ve dik yapraklıdır. Lotus ve nilüfer çiçekleri henüz tomurcuk halindedir⁶⁰.

Attika'da Orta Protoattik I-II Dönemde (OPA-I İ.Ö. 680/75–650 OPA-II İ.Ö. 650–630) geometrik bezemeleri bezeyen ressamlar; Polyphemos Ressamı, Koç sürahi Ressamı, Oresteia Ressamı, Vahşi Keçi Ressamları; New York Nessos Ressamı, Dama Tahtası Ressamı, Athena Ressamı, Kerameikos Maşrapaları'dır⁶¹.

Korinth'de Orta Protoattik I Dönemde (İ.Ö. 700-675) Cumae Grubu, Toulouse Ressamı, Corneto Ressamı, Hallowe'en Ressamı, Ajax Ressamı, Orta Protoattik II Dönemde (İ.Ö. 675-650) Huntsmen Ressamı, Displayed Siren Ressamı, Confronted Griffins Ressamı Dönemin en çok kullanılan geometrik bezemelerini kullanmaktadırlar. Korinth'te Orta-Geç Protokorinth Dönemde (İ.Ö. 675-640); Hound Ressamı, Aegina Bellerophon Ressamı, Aegina F 48 Ressamı, Telestrophos Pyxis Ressamı (Dunbabin-Robertson:"Telestrophos Painter"), Orta II- Geç Protokorinth Dönemde (İ.Ö.650-640); Dönemin en önemli eserlerini üreten Chigi Grubu kaplarında Orta Protokorinth Dönemde görülen geometrik bezeme sistemini kullanmaktadır⁶².

Protoattik Dönem ve Protokorinth Dönemin geç evrelerinde zenginleştirilmiş

⁵⁸ İbid,1959, 251-252.

⁵⁹ İbid, 1997,135.

⁶⁰ İbid, 1973, 33-61.

⁶¹İbid, 1934-5,165-219.

⁶²İbid,1997,136.

geometrik bezemeler; dikey çizgiler, kareler, eşkenar dörtgenler, spiraller, çarpılar, gamalı haç motifi, dil sıraları, paralel çizgiler, çengelli üçgenler, yoğun olarak kapların geniş yüzeyinde figürlü bezemeleri ayırıcı panel motifleri düzenli olarak bezenmişlerdir. Bitkisel bezemeler, büyükçe ve kapların geniş yüzeyine yayılmaktadır. Palmet yaprakları ve nilüfer tomurcukları açılmaktadır. Rozetler çokça ve çeşitlenmektedir. Attika rozetleri Rodos ve Myken örnekleri ile benzer özelliklere sahiptir. Anadolu örnekleri başta Korinth, daha sonra Attika model alınarak üretilmiştir⁶³.

Attika'da, Geç Protoattik Dönemde (İ.Ö.630–610/600), Berlin A34 Ressamı, Aslan Ressamı, Piraous Ressamı, Nessos Ressamı Dönem özelliklerine paralel eserler üretmektedirler⁶⁴.

Korinth'de Geç Protokorinth Dönemde Oberdan Grubu, Head-in-Air Ressamı, Corinth Hare-hunt Ressamı, Fighting Rams Grubu, Delphi Grubu, Torr Ressamı, Fuseo Ressamı, Frankfurt Olpe Ressamı, Round Danee Ressamı, Agamemnoneion Ressamı, Vatiean 69 Grubu dönem özelliklerine paralel kaplar bezemektedirler⁶⁵.

Anadoludaki merkezler, Korinth ve Attika'yı model alarak bezeme sistemine bağlı kalmaktadırlar. Geometrik bezemelerle birleştirilmiş bitkisel bezemeler Smyrna, Klazomenai, Daskyleion, Phokaia, Sardeis'de de Protoattik ve Protokorinth Dönem seramiklerine benzerlikler taşımaktadırlar⁶⁶.

Tezimizin araştırma konusu olan Protoattik Dönem ve Protokorinth Dönem Attika ve Korinth seramiklerinde bezemeler; doldurma motifleri geometrik ve bitkisel olarak gruplandırılmaktadır. Gelişimlerine göre örnekler incelenmiştir.

⁶³İbid,1955, 49–54.

⁶⁴İbid,1934-5,165-219.

⁶⁵İbid,1934-5,165-219.

⁶⁶İbid, 2005, 589-617.